

Notulen studiedag Haaien en Roggen

26 november 2010

Aanwezig

Wim van Densen (Voorzitter)
Robert-Jan Croonen (Ministerie EL&I)
Geert Meun (VisNed)
Niels Brevé vervangt Jan-Willem Wijnstroom (Sportvisserij Nederland)
Irene Kingma (Shark Alliance)
Paddy Walker (Waddenvereniging)
Richard Martens (Begeleider Kenniskring Transitie Visserij Zuidelijke Noordzee)
Monique van de Water (Stichting Noordzee)
Hendrik de Nie (neutrale participant)
Henk Heessen (IMARES)
Harriët van Overzee (IMARES)
Jurgen Batsleer (IMARES, notulist)

Afwezig

Kees Taal (LEI)

Afmeldingen

M. Siemensma (Kust&Zee)
H. Offringa (Ministerie EL&I)
P. den Hartog (PVis)
D.J. Berends (Nederlandse Vissersbond)
G. van Balsfoort (PFA)

Doel: Het komen tot een actieplan/stappenplan ter bescherming van elasmobranchen binnen Nederland naar aanleiding van het EU haaien actieplan.

Het EU haaien actieplan (2009) heeft als doel:

- Meer informatie te verkrijgen mbt huidige toestand
- Duurzaam beheer te genereren
- Adresseren van stakeholders in verschillende lidstaten en proberen het brede publiek te bereiken.

Overzicht van de dag

Ochtend programma:

- Algemene introductie met een presentatie van Henk Heessen: het scheppen van een beeld over de toestand van roggen en haaien
- Komen tot een probleemstelling

Middag programma:

- Bedenken stappenplan
- Welke praktische acties kunnen gevoerd worden

Ochtend

Presentatie Henk Heessen (IMARES)

Algemene introductie Haaien en Roggen in de Noordzee

1. Biologie

Het is nog onduidelijk welk belang elasmobranchen in het ecosysteem hebben.

Zou de plek van deze soorten gemakkelijk ingevuld kunnen worden door een andere soort? Er zijn geen studies bekend die daadwerkelijk hebben gekeken naar de rol van rogggen en haaien binnen het ecosysteem en welke gevolgen afname van de populaties zou kunnen teweegbrengen.

2. Patronen in ruimte en tijd

De verspreiding van stekelrog in 1900 en 1990 wordt met elkaar vergeleken; er is een verandering zichtbaar.

Vangstgegevens worden gepresenteerd. Er mist informatie met betrekking tot vangsten van voor 1970. Deze informatie zou te verkrijgen zijn bij vissers.

De grafieken die gepresenteerd worden laten een duidelijke afname van rogggen en haaien in de Noordzee zien.

Discussiepunt: Is de afname veroorzaakt door visserij?

Irene Kingma: visserij is mede veroorzaker van de afname door het wegvangen van vrouwtjes waardoor ook de reproductie daalt.

Geert Meun: Effecten van vistuigen en met name boomkor is minimaal.

Vangsten van rogggen en haaien in Nederland wijken af van de internationale vangsten. Volgens Geert Meun moeten Nederlandse vissers quotum bij ruilen met landen die hun quotum niet gevuld krijgen. De laatste 3 jaar liggen de vangsten tussen de 300 a 400T. Dit is lager dan vroeger. Deze lagere vangsten worden mede veroorzaakt door verlaagde quota. Als voorbeeld: het quotum voor rog is met 70% afgenomen (Geert Meun).

Er missen Nederlandse gegevens met betrekking tot vangsten van haaien, met name doornhaai. Missende gegevens worden veroorzaakt door het verbod op aanlanden van doornhaai waardoor we input missen ter berekeningen van aantallen en biomassa.

3. Wat is het probleem

Er is weinig kennis over de overlevingskansen van rogggen en haaien na discarden.

Welke soorten kunnen goed met visserijdruk omgaan? Het is soortafhankelijk.

Er is een afname van populaties in ruimte en tijd. Hoe ga je hier mee om ondanks de gelimiteerde informatie over populaties. Hoe communiceer je de afname en de gevolgen van de afname aan het brede publiek? Moeten we voor twee kenmerkende soorten benoemen? Bijvoorbeeld de stekelrog voor de rogggen en doornhaai voor de haaien.

4. Acties

Technologische aanpassingen zoals modificatie van de netten, maar ook kijken naar soort-specifieke aanpassingen met betrekking tot het sensorisch systeem van rogggen en haaien.

4 punten worden benoemd die verwerkt kunnen worden in het actieplan.

1. De aanvoer statistiek
 2. Kennis van betrokken raadplegen
 3. Beheersmaatregelen
 4. Verbreding van de communicatie
-

Middag

Doel: Definiëren van het probleem en start van het ontwikkelen van een stappenplan.

Presentatie Irene Kingma (Shark Alliance)

EU-plan ter bescherming van roggen en haaien

De EU introduceerde in 2009 het Community Plan Of Action Sharks (CPOA Sharks). Hier kwamen drie hoofddoelen naar voren:

1. Kennis vergroten en verbeteren
2. Reduceren van de impact
3. Communicatie met belanghebbenden (ook buiten de EU)

Er worden in dit plan ook drie punten benoemd die moeten leiden tot het bereiken van de drie bovengenoemde hoofddoelen:

1. Wetenschappelijk advies
2. Regionale samenwerking
3. Integrale aanpak

Er worden een aantal actiepunten gepresenteerd die moeten leiden tot betere bescherming van de populaties. Er moet gestreefd worden naar **betere monitoring** van roggen en haaien populaties waardoor onze kennis over deze populaties toeneemt. Dit moet leiden tot een grotere **bewustwording** van de problematiek (afname van populaties) onder de belanghebbenden maar ook bij het brede publiek. We moeten toekomst gericht denken om populaties in stand te houden. Dit kan gerealiseerd worden door: een **verbod op discarden** en **verbod op ontvinnen**, alsook het verbeteren en aanpassen van vistuigen waardoor deze **selectiever zullen vissen** en dus minder bijvangst van roggen en haaien realiseren.

Als laatste punt is de problematiek van ontvinnen besproken. In november 2010 is de wetgeving betreffende ontvinnen herzien. Deze wetgeving heeft weinig betrekking tot de Nederlandse visserij in de Noordzee.

Als samenvatting van de ochtend wordt er aan de vijf aanwezige partijen (onderzoek, milieu, visserij, sportvisserij en beleid) gevraagd om een omschrijving van de problemen te geven.

Onderzoek (Henk Heessen):

De soorten laten een sterke afname zien, waarbij sommige soorten ook volledig verdwenen zijn uit de Noordzee. Naast afname in populatie, is er ook bezorgdheid richting de afname van het verspreidingsniveau van enkele soorten roggen en haaien. Hieruit concluderend dat als de huidige toestand blijft, dit erg negatief zal zijn voor populaties roggen en haaien in de Noordzee.

Milieuorganisaties (Irene Kingma):

Binnen milieuorganisaties is het duidelijk dat vele soorten achteruit gaan qua aantallen en verspreiding. Een voorbeeld is de vleet die zo goed als volledig verdwenen is in de Noordzee. Visserij wordt als oorzaak aangegeven. Visserij vangt grote individuen weg wat leidt tot verarming van de Noordzee. Daarbij is er destructie van habitat wat het herstel van de populaties bemoeilijkt.

Het probleem is duidelijk, goed vanuit de EU dat er een plan is (CPOA), maar de vraag is hoe dit plan te implementeren.

Visserij (Geert Meun):

De visserij heeft een probleem met het actieplan van de EU, waarbij het plan te algemeen zou zijn en te weinig concrete informatie zou geven. Ook zien ze problemen met betrekking tot het vergaren van kennis over populaties en huidige verspreiding van roggen en haaien en de impact op het ecosysteem gezien de maatregelen (aanland verbod).

Men vraagt zich ook af welke maatregelen genomen zullen worden in de EU en hoe deze toegepast zullen worden op de Nederlandse visserij aangezien de bijvangst van roggen en haaien marginaal is en er dus weinig profijt uit te halen valt.

De visserij erkent dat er een probleem kan zijn met de populaties van haaien, met name de doornhaai, gezien de internationale aanvoer van de soort in het verleden maar de Nederlandse vangst van de soort is slechts enkele honderden of duizenden kilo's per jaar. Verder heeft de visserij een minder negatief gevoel bij populaties van roggen. Er is dus een verschil tussen beide vissoorten.

Sportvisserij Nederland (Niels Brevé):

Sport vissers merken dat er een verschuiving plaatsvindt van de visstanden. Hoewel er geen concreet bewijs van is, worden er meer roggen en haaien gevangen in het Zuiden.

De sportvisserij heeft een groot belang bij gezonde populaties van roggen en haaien. Als het goed gaat, is dit des te beter voor de sport. Wel is het zo dat de effecten van de sportvisserij op deze soorten onbekend is, maar de sportvisserij wordt niet gezien als grote speler met betrekking tot de impact op de dynamiek van roggen en haaien populaties.

Vanuit de sportvisserij is dringende behoefte naar identificatiegidsen (voor zowel haaien als roggen).

Beleid (Robert-Jan Croonen):

Nederland is gebonden aan de EU en moet dus voldoen aan Europese regelgeving en dus ook aan het CPOA. Toch is het zo dat enkele suggesties (verbod op ontvinnen) niet van toepassing zijn op Nederland.

Vanuit het beleid wil men streven naar stabilisatie en herstel van soorten, maar de vraag hierbij blijft hoe?

Dit zou kunnen door educatie van belanghebbenden alsook de publieke sector en door het reduceren van bijvangst. Het is belangrijk voor beleidsmakers om mogelijke maatregelen te schetsen die leiden tot een ecosysteem benadering die tot een balans kan leiden tussen behoud van natuur en behoud van visserij.

Afname van soorten is een evident probleem en nu moet er gezocht worden naar maatregelen die kunnen helpen.

Oplossingen voor het probleem

1. Aanvoer van informatie

Het doel is om accuratere schattingen te kunnen maken over populaties van roggen en haaien, hiervoor is het noodzakelijk een degelijk model te construeren. Daarvoor zijn gegevens van de totale vangst (eigenlijke vangst en dus niet alleen aanlandingen) en de leeftijdsgroepen nodig. Bepalingen van de leeftijd voor elasmobranchen is een tijdrovend en moeilijk proces. De voornaamste aanvoer van deze gegevens zou uit surveys, maar ook uit de commerciële visserij en sportvisserij moeten komen.

➤ Hoe is de huidige aanvoer van informatie?

Binnen de surveys worden soorten correct geïdentificeerd. De survey gegevens geven een goed beeld over de lengte verdeling binnen populaties. Een verbeterpunt zou kunnen zijn dat er ook informatie met betrekking tot de rijpheidstadië en leeftijdssamenstelling verzameld zou kunnen worden. Dit laatste is een moeizaam proces waar een groot kostenplaatje aan verbonden is.

Voor de visserij is het vanaf 2008 in Nederland verplicht om het gewicht (aantal kg) per soort te vermelden bij aanlanding. Deze informatie is dus beschikbaar. Hierbij is wel de vraag hoe accuraat de soorten identificatie is en in hoeverre dit verbeterd kan worden. Het is bekend dat bijvoorbeeld de identificatie tussen een blonde rog en gevlekte rog vaak fout gaat.

Wie is er verantwoordelijk voor de identificatie?

De identificatie van soorten gebeurt op dit moment door de sorteerdere waarbij het Productschap Vis verantwoordelijk is voor de identificatie en de lengte – leeftijdsclassificatie. Een probleem hierbij is dat de handel niet geïnteresseerd is in identificatie van soorten.

Wat zijn de verbeterpunten ten aanzien van identificatie van soorten?

- Het samenstellen van een verbeterde identificatiegids voor roggen. Men werkt al met een Engelse gids in de visserij, maar het is handig dat er een algemene gids komt die door alle belanghebbenden gebruikt kan worden. Er is nog geen gids voor haaien voor handen en moet dus nog samengesteld worden.
- Communicatie en educatie van belanghebbenden over het belang van het correct identificeren van soorten. Met name toezieners van het Productschap Vis zouden hierbij baat hebben.
- Het invoeren van gegevens is verouderd en er moeten aanpassingen komen in de huidige computerprogramma's. De invoer van gegevens zou over de gehele lijn (visserij en surveys) op een gelijkaardige manier moeten gebeuren.
- Robert-Jan neemt contact op met Paul de Niet (PVIS) over de mogelijkheid een registratiesysteem te bouwen (**Actie**). Ook zal er een manier gevonden moeten worden om gedeelde kennis richting onderzoekers, NGO's, PVIS etc. te versturen.

➤ Welke informatie hebben we met betrekking tot vangstsucces?

Het vangstsucces (CPUE) is bekend voor vele vissoorten en kunnen terug gevonden worden in VIRIS. Dit is nog niet bekend voor roggen en haaien. Maar is het bepalen van de CPUE voor roggen en haaien haalbaar,

en is er genoeg budget voor? Hierbij merkt Geert Meun op dat vangstsucces van deze soorten niet echt relevante informatie zou opleveren voor haaien. Vissers moeten pas een vangst boven de 50kg registreren en vangsten van haaien groter dan 50kg worden bijna niet gedaan. Het zou eventueel wel een mogelijkheid zijn voor roggen, want deze soort worden in de regel door een beperkte groep vaartuigen gevangen en aangeland.

Informatie met betrekking tot CPUE en gebiedskennis zou eventueel wel gehaald kunnen worden door de kennis van vissers hierbij te betrekken. Deze kennis kan verworven worden door interviews met vissers en het raadplegen van logboeken. Vanuit IMARES zou men een tiental interviews kunnen houden met vissers vanuit Vlissingen - IJmuiden - Texel. De visserij staat hier in eerste instantie positief tegenover en Geert Meun zal in overleg gaan met de vissers en de mogelijkheden kenbaar maken. Robert-Jan zal samen met Henk en Harriet een afspraak maken om te kijken welk budget (vb. biodiversiteits-budget) hiervoor vrij gemaakt kan worden (**Actie**).

Verdere vragen/opmerkingen die hierbij aansluiten waren:

Zijn de vangsten en de locatie van de vangsten bekend?

De aanlandingen (soort en gewicht) alsook het ICES-kwadrant van de vangst zijn bekend.

Kan een visser gestimuleerd worden om gegevens te verzamelen?

Er is een erg kleine kans van slagen om vissers gegevens te laten verzamelen, het kost namelijk teveel tijd om alles te noteren.

Sportvisserij Nederland wil graag op korte termijn een merkexperiment starten waarbij sportvissers haaien en roggen merken.

➤ Wat kan er verbeterd worden aan informatie/kennis ten opzichte van discards?

Registratie van discards is niet verplicht waardoor er weinig bekend is over de hoeveelheden roggen en haaien die gediscard worden. Binnen IMARES is er in 2008 een discard self-sampling programma gestart waaraan op dit moment 25 schepen meewerken. De visserij-sector staat positief tegenover dit programma en meerdere vissers hebben aangegeven mee te willen werken aan dit programma. Op dit moment kunnen er geen schepen meer aan het programma toegevoegd worden aangezien het limiet van het aantal schepen binnen IMARES is bereikt. Het ministerie zal daarom in gesprek gaan met IMARES om te kijken wat de realistische mogelijkheden zijn om het programma uit te breiden en meer informatie met betrekking tot discards van elasmobranchen te verkrijgen.

➤ Wat is het aandeel van de sportvisserij in het verkrijgen van informatie?

De vangsten van roggen en haaien in de sportvisserij is een onbekende factor. De oorzaak hiervan is dat het registreren van vangsten niet verplicht is. Dit zou moeten veranderen en er zou een identificatie en registratie protocol gemaakt moeten worden die vangstgegevens van de sportvisserij bijhoudt. Dit verbeterpunt staat al aangegeven in het EU actieplan.

2. Verbreding van de communicatie

Communicatie tussen belanghebbenden moet verbeterd worden. Daarbij moeten de verschillende organisaties, visserij, beleidsmakers, onderzoekers en milieuorganisaties, er samen voor zorgen dat informatie over roggen en haaien kenbaar en beschikbaar gesteld wordt voor het brede publiek. Een goed begin kan gemaakt worden door een stuk(je) te schrijven in visserijnieuws of in de nationale pers. Het eerste stuk moet een neutraal toegankelijk stuk zijn zoals over de ecologie van soorten.

Kennislink (www.kennislink.nl) zou eventueel een goede site zijn om een eerste stuk te publiceren. In een later stadium kan er eventueel meer informatie vrijgegeven worden, dit geldt ook voor gewaarborgde gegevens zoals bijvoorbeeld hoeveelheden discards. Hierbij kwam de vraag naar voren, hoe gewaarborgd, vertrouwd zijn deze gegevens? Een mogelijke oplossing hiervoor is dat voor publicatie van het stuk alle betrokken partijen inzage hebben gehad ter controle of om relevante informatie toe te voegen. Er zijn al rapporten en artikelen geschreven. Henk Heessen heeft een rapport dat kenbaar gemaakt kan worden. Zo ook is er een stuk geschreven door NGO's over roggen en haaien.

De conclusie is dat er een artikel geschreven moet worden, waarbij alle partijen betrokken zijn, dat bekendheid en informatie geeft over de huidige toestand van roggen en haaien aan het brede publiek (**Actie**).

Verantwoordelijken voor dit artikel:

Harriet van Overzee (IMARES, penvoerder)

Robert-Jan Croonen (Ministerie EL&I)

Irene Kingma (Shark Alliance)

Geert Meun (VisNed)

Jan-Willem Wijnstroom (Sportvisserij Nederland)

3. Beheer

Voor we het beheer volledig moeten en kunnen bespreken zal er in eerste instantie meer informatie over vangsten, discards en de populaties bekend moeten zijn.

Wel kan er gesteld worden dat er selectiever gevestigd zal moeten worden waarbij vangsten van non-target soorten beperkt zullen moeten worden. Dit kan gerealiseerd worden door beperkende maatregelen vast te stellen. Daarnaast kan Nederland dit niet alleen. Er zullen dus afspraken en ook samenwerkingen gerealiseerd moeten worden op internationaal niveau.

Rondvraag en overige opmerkingen

Hendrik de Nie:

Is er een relevante website of informatie bron waar er informatie met betrekking tot het beleid vanuit de overheid over deze problematiek te vinden is? Indien zo, is dit een onafhankelijke bron?

Op de website van de overheid moet deze informatie te vinden zijn.

Richard Martens:

De verkregen informatie zal binnen de kenniskring uitgezet worden. Maar hierbij komt de vraag; waarom zou het voor een visser interessant zijn om bij te dragen aan dit actieplan?

De visserij is afhankelijk van de publieke sector en mag dus het publieke debat niet vergeten.

Op dit moment is er al een groep actief in Nederland die visserij op roggen en haaien bespreekbaar maakt. Bij deze groep horen: IMARES, NGO's, sportvisserij en beleidsmakers. Visserij ontbreekt echter en de vraag is of visserij bij deze groep betrokken wil worden.

Geert Meun zal deze studiedag bespreken binnen de visserij-sector. Hij kijkt positief naar een samenwerking tussen de verschillende partijen.

De datum van een vervolg vergadering zal in een later stadium bekend gemaakt worden.